

конф. з проблем розвитку та функціонування державної мови (Київ, 28 листоп. 2019 р.) : у 2 ч. / [редкол. : В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. Ч. 1. С. 114–119.

8. Куньч З. Й. Проблеми чужомовного впливу на українську науково-технічну термінологію. *Термінологічний вісник* : Зб. наук. пр. К. : ІУМ НАНУ. 2013. Вип 2 (1). С. 215–220.

9. Юлдашева С. А. Уніфікація термінології як напрям удосконалення ролі правової термінології в мові законодавства. *Українська мова в юриспруденції : стан, проблеми, перспективи*. Тези доп. X Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2019.

Онуфрієнко Олексій Володимирович,
доцент кафедри менеджменту Економіко-
гуманітарного інституту національного
університету «Запорізька політехніка»,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗМІНИ В УНІФІКУЮЧІЙ АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ ТРАДИЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ ГАЛУЗІ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДЕРЖАВОЗНАВСТВА ТА СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ПРИЧИНИ Й МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ

Необхідність здійснення сучасних компаративних досліджень з адміністративного та конституційного права, порівняльного правознавства і державознавства, що оперують розлогим емпіричним матеріалом, зібраним із практики публічного врядування багатьох зарубіжних країн, безпосередня аналітична робота з власне англійськомовними, французькомовними, німецькомовними джерелами, змушує вітчизняних науковців звертати особливу увагу на сучасні поняттєво-термінологічні й лінгвістичні питання, зокрема на точність перекладу законодавчих і доктринальних термінів, офіційних назв різних структур публічного сектору тощо. Ситуація ускладнюється спостережуваними змінами в уніфікуючій поняттєво-термінологічній англійськомовній парадигмі, що перебуває в ситуації зламу панівних настанов, проте ще претендує на універсальність з огляду на сучасний світовий статус англійської мови, природно ґрунтуючись на сучасному британському публічно-адміністративному світогляді з її традицією універсального використання термінів «цивільна служба» / «цивільний службовець» у застосуванні до відповідних структур публічного сектору та їх співробітників.

Саме через англійську мову як сучасну «lingua franca», з огляду на роль англійськомовної наукової літератури та не без впливу англійськомовних мас-медіа та продуктів масової культури, традиція використання термінів «civil service» / «civil servants» була принаймні частково сприйнята в континентально-європейських державах, у тому числі у ФРН, Франції, Австрії тощо. Так, зокрема специфічний

німецькомовний термін «beamter» (в однині) / «beamte» (у множині), що використовується для позначення членів німецького корпусу професійної бюрократії з відмітним правовим статусом (на відміну від нім. «angestellte» - публічних службовців зі «звичайним» правовим статусом під кутом зору трудового та адміністративного права) перекладається саме як «цивільний службовець» (англ. «civil servant») в офіційних англійськомовних документах Федерального міністерства внутрішніх справ ФРН [2], але в той же час у тих самих джерелах послідовно використовується термін «федеральна публічна служба» (англ. «federal public service») для перекладу німецького «Öffentlicher Dienst» («публічна служба») [3]. Відтак, ступінь сприйняття англо-американської термінологічної матриці у ФРН не є настільки всеохоплюючим, як це може видатися на перший погляд. Ще більшою мірою це стосується Франції з її традиційно уважнішим ставленням до своєї національної мови (офіційний сайт французької публічної служби www.fonction-publique.gouv.fr навіть не має англійськомовної версії в 2020 р.).

Дійсно, ретельне дослідження як власне специфіки континентально-європейських систем публічної служби, так і лінгвістичних аспектів оригінальних термінів національних мов (німецької, французької тощо) та можливих унормованих перекладів, дозволяє переконатися, що панівний англо-американський підхід є упередженим не тільки термінологічно, але й концептуально, оскільки суто британське розуміння сутності «цивільної служби» нерідко переноситься на континентально-європейський ґрунт разом із перенесенням термінів. Це вже підвищує ймовірність спотворення зарубіжної публічно-адміністративної реальності як такої зовнішнім англійськомовним спостерігачем. Утім, у площині завдань адекватного перекладу навіть неглибокий лінгвістичний екскурс дозволяє упевнено стверджувати про неприйнятність терміна «цивільна служба» для переважної більшості континентально-європейських країн: сучасне нім. «Öffentlicher Dienst» (ФРН, Австрія) однозначно має буквально перекладатися як «публічна служба» (етимологія терміна – давньовірхньонімецьке «offanlih», що перекладається як «відкритий», «публічний»; в історичному аспекті публічна служба ФРН походить до нім. «Staatsdienst» – «державної служби»). Системно-структурні складники французької публічної служби – фр. «la fonction publique de l'État», «la fonction publique hospitalière», «la fonction publique territoriale» - також очевидно мають перекладатися відповідним чином, використовуючи термін «публічна»: «публічна служба держави» / «публічна державна служба», «публічна госпітальна служба» / «публічна служба стаціонарних медичних закладів», «публічна територіальна служба» («публічна служба місцевих органів самоврядування») тощо.

Щодо перекладу назв публічних службовців національною термінологією, то сучасний консенсус світової доктрини публічного

врядування, наскільки можливо судити, також схиляється до відмови від універсального використання англо-американського «трафарету». Британські науковці М. Даггетт та М. Дебуврї з цього приводу зазначають, що британська практика використання терміносполучення «цивільний службовець» тягне за собою великий тягар історичного багажу та суто британські культурні уявлення, тим самим недоречно концептуалізуючи використовувану термінологію [1, с. 328]. Це стосується і ситуації навколо вже згаданого німецького «beamter», який останніми роками рекомендується перекладати не як «цивільний службовець», а як «публічний службовець, що постійно зайнятий в публічному секторі» (англ. «public servant, being permanently employed within the public sector»), при цьому можливо запропонувати й інші варіанти: «професійний публічний службовець», «кадровий бюрократ» тощо. Не виглядає неприйнятною для українськомовного перекладу і пряма фонетична транскрипція – «беамте» (або навіть «бе'амте», що точніше передає німецьку гортанну змичку у фонетиці цього слова). Ситуація із французькою термінологією взагалі є однозначною: «les fonctionnaires de l'État» французької публічної служби і тим більше «les agents de la fonction publique» важко перекласти інакше, ніж «публічні службовці» (менш вдалі, але можливі варіанти: «державні службовці», «державні функціонери», «агенти публічної служби»).

Означене дозволяє обґрунтовано заявити про ознаки зламу в уніфікуючій, проте неточній в цьому випадку англійськомовній термінологічній традиції перекладу і констатувати поступове повернення до практики точнішого використання термінів державознавства, адміністративного права та публічного врядування, принаймні у застосуванні до континентально-європейських держав з їх традиціями національного термінотворення. Можливим наслідком окресленої тенденції може стати пріоритетизування термінів «публічна служба» / «публічний службовець» українською мовою у застосуванні до відповідних служб публічного сектору ФРН, Австрії (нім. «Öffentlicher Dienst» / «Beamter» відповідно), Франції (фр. «La fonction publique française», «La fonction publique de l'État» / «Les fonctionnaires» та варіант «Les agents de la fonction publique») і т.д., не виключаючи і нові держави-члени ЄС із Центральної та Східної Європи з їх поновленою веберівською континентально-європейською традицією, і залишаючи терміни «цивільна служба» / «цивільний службовець» переважно для англо-американського кластеру держав (англ. «civil service» / «civil servant»), і особливо – стосовно Сполученого Королівства та для тих випадків, коли мова йде про історичні аспекти виникнення відповідних структур у цих державах.

Список використаних джерел

1. Duggett, M., Desbouvries M., 2011. The civil service in France: contested complacency, International Handbook on Civil Service Systems, Edited by Andrew Massey, Edward Elgar Pub, 327–346.

2. Federal Ministry of the Interior Public Relations Division (2014, October). *The federal public service*. Berlin, Alt-Moabit 101 D 10559: Author. Retrieved from https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/EN/publikationen/2014/federal-public-service.pdf?__blob=publicationFile.

3. The federal public service. Retrieved from <https://www.bmi.bund.de/EN/topics/administrative-reform/federal-public-service/federal-publi-service-node.html>

Юлдашева Світлана Анатоліївна,
доцент кафедри правничої лінгвістики
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук, доцент

ПРЕФІКСАЛЬНИЙ ТИП СЛОВОТВОРУ ТА ЙОГО ПРОДУКТИВНІСТЬ У МЕЖАХ ТЕРМІНОЛОГІЇ ПРАВА

Формування й становлення української юридичної термінології цікавить науковців уже тривалий час. Для теоретичного осмислення термінології мають значення праці В. Гака, Б. Головіна, С. Гриньова, В. Виноградова, Г. Винокура, В. Даниленко, В. Звєгінцева, Т. Кияка, І. Ковалика, А. Крижанівської, В. Лейчика, Д. Лотте, Т. Панько, О. Реформатського, Л. Симоненко, О. Суперанської та ін. Юридична терміносистема була предметом системного лінгвістичного опису в працях М. Брицина, Я. Головацького, В. Горобця, М. Вербенц, Я. Падохи, А. Пашука, О. Сербенської, Ф. Ткача та ін. Слід відзначити, що різні аспекти функціонування юридичної термінології завжди привертають увагу як мовознавців, так і юристів: О. Сербенська (історія становлення і функції субмови права), Г. Онуфрієнко і Н. Руколянська (словотвір), С. Головатий, Ю. Зайцев та І. Усенко (загальна характеристика мови законодавства), Н. Артикуца, Ю. Прадід (теорія юрислінгвістики), Б. Стецюк (карно-процесуальна лексика), І. Гумовська (словотвір і семантико-функціональні аспекти юридичної терміносистеми), С. Кравченко (стиль законодавства), В. Демченко та М. Леоненко (функціонування юридичної термінології), І. Кочан і А. Токарська (культура юридичної мови), а також Л. Боярова, В. Сімонок, З. Тростюк (різні лінгвістичні характеристики юридичних термінів) та ін. Незважаючи на велику кількість праць, що стосуються формування й становлення юридичної термінології української мови, залишаються різні питання, які потребують глибокого вивчення. Тому предметом нашого дослідження став один із способів творення правничої термінології, а саме префіксальний.

Цей спосіб є поширеним в українському правничому термінотворенні. На відміну від суфіксів, префікси не закріплені за певними частинами мови, хоча необхідно відзначити, що використовується цей спосіб найчастіше при творенні термінів-дієслів.